

BOSHLANG'ICH SINFLARDA QUYOSH SISTEMASI

*Rustamjonova Asila, Karimjonova Husnigul,
Shokirova Maftuna, Karimova Nodira,
Andijon davlat pedagogika instituti
pedagogika fakulteti boshlang'ich ta'lim yo'nalishi
305- guruh talabalari
Matkarimov Joxongir Solaydinovich,
Boshlang'ich ta'lim kafedراسi o'qituvchisi*

ANNOTATSIYA

Uchar likopcha va boshqa olamlardan kelgan o'zga sayyoraliklar haqida eshitgan bo'lsangiz kerak. Bunday xabarlarining haqiqatga yaqinligi shubha ostiga olinsa-da, ammo bunday hodisalar ehtimoli shubhasizdir.

Ushbu maqolada quyosh sistemasi va boshlang'ich sinf o'quvchilariga quyosh sistemasi haqida tushunchalarini berish haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: sayyora, quyosh, quyosh tizimi, asteriod, kometalar, meteor, yulduz, koinot.

АННОТАЦИЯ

Вы, вероятно, слышали о летающих тарелках и пришельцах из других миров. Хотя достоверность таких сообщений подвергается сомнению, возможность таких событий неоспорима.

В этой статье обсуждается Солнечная система и то, как дать ученикам начальной школы представление о Солнечной системе.

Ключевые слова: планета, солнце, Солнечная система, астероид, кометы, метеор, звезда, вселенная.

ANNOTATION

You have probably heard about flying saucers and aliens from other worlds. Although the veracity of such reports is questioned, the possibility of such events is undeniable.

This article discusses the solar system and how to give elementary school students an understanding of the solar system.

Keywords: planet, sun, solar system, asteroid, comets, meteor, star, universe.

KIRISH. Gap shundaki, Quyosh tizimi biznikiga o'xshash, millionlab boshqa shunday tizimlar mavjud bo'lishi mumkin bo'lgan, ulkan koinotning atigi zarradek bir qismidir. Quyosh tizimi tushunchasi quyosh va uning tortishish ta'siri ostida uning atrofida aylanadigan barcha jismlarni o'z ichiga oladi. Bunday tizim Quyoshning tortishish kuchi ta'siridagi sayyora, sun'iy yo'ldosh, asteroid va kometalardan iborat.

Yer jami to'qqizta sayyoradan biridir. Sayyoralar o'lchami va boshqa ko'plab parametrlari bo'yicha bir-biridan juda farq qiladi hamda Quyoshdan turli masofalarda joylashgan.

Merkuriy eng kichik va Quyoshga eng yaqin sayyoradir. U Quyosh atrofida atigi 88 kun ichida to'liq aylanib chiqadi.

Undan keyin Quyoshdan 108 million kilometr uzoqlikda joylashgan va uning atrofida 225 kun ichida aylanib chiqadigan Venera turadi.

Yer Quyoshdan uzoqligi bo'yicha uchinchi sayyora bo'lib, undan 149,5 million kilometrlik masofada joylashgan.

Keyin Quyoshdan taxminan 228 million km uzoqlikda joylashgan Mars keladi va uning aylanish davri 687 kunni tashkil etadi. Navbatdagisi Quyosh tizimining eng katta sayyorasi Yupiter bo'lib, u to'liq aylanishni deyarli 12 yil ichida, undan keyingi Saturn esa 29,5 yil ichida amalga oshiradi.

Oxirgi uchta sayyora — Uran, Neptun va Pluton Quyoshdan shunchalik uzoqki, ularni hatto oddiy ko'z bilan ko'rib ham bo'lmaydi.

Quyosh fazodagi son-sanoqsiz yulduzlarning biri bo'lib, yulduzlar to'plami - galaktika jismlaridan hisoblanadi. Olamda mavjud barcha koinot sistemalari singari quyosh sistemasi ham o'z doirasiga ega. U Quyosh va Merkuriy, Venera, Yer, Mars, Yupiter, Saturn, Uran, Neptun, Pluton va ulardan bir necha o'n ming marta kichik sayyoralar (asteriod)dan, kometalar, meteor jismlardan tarkib topgan. Katta-kichikligi, Quyoshdan uzoq-yaqinligi, Quyosh atrofini bir marta aylanib chiqishga ketgan vaqt, ulardagi bir sutka qancha vaqt davom etishi bilan ham bir-biridan farq qiladi.

Sistema tarkibidagi barcha planetalar quyosh atrofida aylanadi. Quyosh o'z o'qi atrofida 24 soatda bir marta aylanadi. Sayyoralar va ularning yo'ldoshlarini quyosh atrofida aylanishi tabiatning umumiy qonuniyatlari asosida sodir bo'ladi. Quyosh gaz holidagi o'ta qizigan jismdan iborat bo'lib, uning diametri 1 mln. 391 ming kilometrga teng. Quyosh sistemasi tarkibiga kiradigan planetalar o'rtasida quyosh nihoyatda katta va u quyosh sistemasi umumiy massasini 99,86 foizini tashkil etadi. Sistema tarkibidagi eng katta sayyora Yupiter quyosh sistemasi umumiy massasining 0,093 foiziga to'g'ri keladi.

Boshlang'ich ta'lim - bu yosh ongni koinot mo'jizalari bilan tanishtirishning hal qiluvchi bosqichidir. Ushbu bosqichda Yer va Quyosh tizimi tushunchalarini o'rgatish fundamental ilmiy tamoyillarni tushunish uchun asos yaratadi va kosmosga qiziqish tuyg'usini uyg'otadi. Ushbu maqolada biz o'qituvchilarga ushbu tushunchalarni qiziqarli va tushunarli tarzda etkazish uchun samarali strategiyalarni ko'rib chiqamiz.

Atrofidagi dunyoga tabiiy qiziqishga ega, bu Yer va Quyosh tizimi bilan bog'liq tushunchalarni tanishtirish uchun qulay vaqt. Biroq, o'qituvchilar o'zlarining o'qitish usullarini yosh auditoriyaning rivojlanish bosqichi va kognitiv qobiliyatlariga moslashtirishlari kerak.

Boshlang'ich sinf o'quvchilariga Yer va Quyosh sistemasi haqidagi bilimlarni o'rgatishda amaliy mashg'ulotlardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Quyosh tizimining masshtabli modellarini yaratishdan tortib, oddiy materiallar yordamida sayyora orbitalarini simulyatsiya qilishgacha, amaliy tajribalar nafaqat o'rganishni qiziqarli qiladi, balki tushunchalarni yaxshiroq tushunish va saqlashni osonlashtiradi.

XULOSA. Boshlang'ich ta'limda yer va quyosh tizimi tushunchalarini o'rgatish shunchaki faktlarni berish emas, balki kashfiyot va kashfiyotga bo'lgan ishtiyoqni yoqishdir. Amaliy ta'lim, ko'rgazmali qurollar, hikoyalar, ochiq havoda tajribalar, fanlararo yondashuvlar va qiziqishga asoslangan tadqiqotga e'tibor berish orqali o'qitish lozimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. D.Sharipova, D.P.Xodiyeva, M.K.Shirinov Tabiatshunoslik va uni o'qitish metodikasi Darslik Toshkent 2018-yil
2. Nuriddinova M.I. "Tabiatshunoslik o'qitish metodikasi". Toshkent: Cho'lpon. 2005 yil.
3. D.Yormatova, Tabiiy fanlarning zamonaviy konsepsiyasi. Toshkent: "Aloqachi" nashriyoti, 2008. 312 bet.
4. Astronomiya 11-sinf darslik / Mamadazimov M/ Toshkent 2018 yil.
5. Matkarimov, J. S. (2024). PREZI SAYTIDA TAQDIMOT TAYYORLASHNING DASTLABKI TUSHUNCHALARIGA OID. INTERNATIONAL SCIENCES, EDUCATION AND NEW LEARNING TECHNOLOGIES, 1(12), 42-46.
6. Matkarimov, J. S. (2024). TA'LIM MASHG 'ULOTLARIDA ZAMONAVIY AXBOROT KOMMUNIKASIYA TEXNOLOGIYALARI DASTURLARINI QO 'LLASH.
7. Matkarimov, J. S. (2024). TA'LIM MASHG 'ULOTLARIDA ZAMONAVIY KOMPYUTER DASTURLARINI QO 'LLASH.
8. Solaydinovich, M. J. (2024). THE VIEWS OF UZBEK AND FOREIGN SCIENTISTS ON THE FORMATION OF NATURAL SCIENCES. Multidisciplinary and Multidimensional Journal, 3(3), 44-48.